

A kanalas földmunkagép segítségével feltárt kb. 1600 m²-es területen a felső 30 cm eltávolítása után nyert nyeresett felületen régészeti objektumokra utaló foltokat, illetve régészeti leleteket nem találtunk. A már bolygatlan sárga altalajt érintő építési fázis megfigyelése során sem tudtunk régészeti leleteket, vagy objektumokra utaló foltokat, egyéb jelenségeket megfigyelni.

LISKA ANDRÁS

174. Hajdúböszörmény, Csíkos-tanya

(Hajdú-Bihar megye) U, Sza, Á

Az épülő M35-ös autópálya 16. sz. leőhelyén 2003 júliusától novemberéig folytak a megelőző feltárások. A kutatott 4500 m²-nyi területen 373 objektumot bontottunk ki, melyekhez 547 stratigráfiai egységet rendeltünk.

A leőhelyen három korszak különíthető el. A legkorábbi az *újkőkör*, az alföldi vonaldíszes kerámia kultúra korai fázisába sorolható. Ehhez a megtelepedéshez öt gödör tartozott, melyekből rendkívül gazdag leletanyag – festett és karcolt edénytöredékek, csonteszközök, kőeszközök, köztük obszidián is – látott napvilágot. Az objektumok a feltárási felület egészén, egymástól nagy távolságban, elszórtan jelentkeztek.

A következő megtelepedés a Kr. u. 4–5. századra tehető. A *szarmata* objektumok metszései, egymásra rétegződéséből három települési fázis különíthető el. Összesen 15 házat tártunk fel, melyek kivétel nélkül ÉNy-i tájolásúak, 3×3,5 m méretűek, téglalap alakúak, félig földbe mélyítették. Négy ház nyugati sarkában szokatlan módon a ház oldalába vájt, szögletes kemence is volt, melyek közül az egyik csodálatos épségben őrződött meg. Tüzelőnyílását a nyugati oldalon alakították ki, míg a felső részén lévő kerek lyukba helyezték a főzőedényt. Körülötte és tüzelőterében ép edények és 150 hálónéhezék(?) került napvilágra. A házak környékén méhkas alakú vermeteket és nagyobb agyagkitermelő-gödöröket, valamint több füstölögödört is kibontottunk. A leőhelyen 11 kutat tártunk fel, melyből az egyikben megmaradt a faszerkezet is. A talajvízszint feletti részek elpusztultak, azonban ez alatt teljes épségükben megőrződtek a deszkák. A kút 3,5 m átmérőjű kerek gödrét 4,2 m-ig ásták le, és ebbe a mélységbe helyezték bele a faszerkezetet. Két rövidebb és két hosszabb, külső oldalán megmunkálatlan, 110–120 cm hosszú, 20–25 cm széles és 5–6 cm vastag deszkát csapoltak össze; és az így elkészített kereteket helyezték egymásra. E keretből összesen hetet tudtunk a talajvízig lefelé haladva megmenteni. A kút belső sarkait egy-egy vastagabb ágdarabbal erősítették meg. A deszkaszerkezetet kívülről tőzeges, szalmás anyaggal vették körül. A leőhelyen több árokszakaszt is feltártunk. A kutatott területen 3 rabolt sír is napvilágot látott.

Az előzőeken túl egy *Árpád-kori* laza szerkezetű falu néhány objektumát tisztáztuk a domb tetején. A házak viszonylag kis méretűek, 2–2,5×2,5–3 m nagyságúak

voltak, kicsi, tapasztott kemencéjüket a sarokba, az épület falába vájták. A házak mellett egy nagyobb, két kemencével ellátott, műhelyként szolgáló épület is elhelyezkedett.

Munkatársak: Kovács Katalin, Kecskés Anita, Tóth Gusztáv, Váczi Gábor régészhallgatók.

RACZKY PÁL

175. Hajdúböszörmény, Hármashalmi iskola (Pelyhe-tanya)

(Hajdú-Bihar megye) Sza, A, Á

A feltárt területek Görbeházától keletre, a 35. sz. autóúttól délre eső dűlőút két oldalán helyezkednek el. A terepbejárás során meghatározott leőhelyek közül a nyugati a Hármashalmi iskola, a keleti a Pelyhe-tanya elnevezést kapta, az előbbi a 13., az utóbbi az 14. számú az épülő M35-ös autópálya nyomvonalán rögzített leőhelyek közt. A feltárások nyomán azonban nyilvánvalóvá vált, hogy valójában egy és ugyanazon leőhely két részéről van szó.

A mintegy 4 hektárt felölelő leőhely 16 220 m²-ét tártuk fel 2003. július 7. és október 30. között. Összesen 650 objektumszámot és ezekhez rendelve 1100 stratigráfiai számot osztottunk ki, a terület tehát régészeti szempontból intenzíven fedett. A jelenségek három nagy korszakba sorolhatók.

A *szarmata* (római császárkör, Kr. u. 2–4. sz.), az avar (népvándorlás kör, 8. sz.) és a korai *Árpád-kör* (10–12. sz.). Jellegük szerint megkülönböztethetünk településeket (*szarmata* és *Árpád-kör*) és temetkezéseket (*szarmata* és avar kör).

Az egykor itt megtelepedett *szarmata* népesség falujának összesen tizenöt épületét tártuk fel. Az épületek hasonló szerkezetűek: kb. 20–50 cm-re a földbe mélyítették, hossz tengelyük K–Ny-i irányú, s ezek végében többnyire megtaláljuk a szelemengerendát tartó oszlopok helyét. Ezek mérete különböző, a legkisebb csupán 2,5×3 m, a legnagyobb 6×4,1 m alapterületű. A nagyobb méretű épület a késő *szarmata* időszak, a Kr. u. 4. sz. jellegzetessége. A házak körül 1–2 m átmérőjű, méhkas alakú vermetek sorakoztak. A mélyebben fekvő területeken összesen húsz *szarmata* kutat bontottunk ki, amelyek között akadtak kisebb, és sekélyebb, hosszúka formájú, kb. 2,5 m mély víznyerőhelyek, valamint nagyméretű, 4 m átmérőjű belépőrészrel induló, majd tölcselesen szűkülő kerek és négyzetes alaprajzú kutak is. Az épület közelében több helyen találtunk kerek és félkör alakú sekély árkokat is, amelyeket karámként értelmeztünk. A település méretéhez és intenzitásához képest meglehetősen kis mennyiségű az előkerült kerámiaanyag. A *szarmata* település jellegzetes kerámiatípusai közt felbukkannak *terra sigillata* darabjai is. Jóval ritkábbak a fémleletek (vaskések), az ékszerek (üvegyöngyök), és a római üvegedények töredékei. A településektől keletre bukkantunk rá egy észak–déli tájolású női sírra, amelyet sírmellékletei alapján a késő *szarmata* korszakba soroltunk. A temetkezést kb. 500 üveg-, kar-